

Magnam illud literarum fides, Desiderius Erasmus, ausu proprus heroico, velut alter Hercules, etiam proverbiorum emensus est Oceanum, collectis quatuor Chiliadibus seu Millenariis (quintæ enim inchoatæ saltem duas habemus Centurias) in quibus singulari diligentia, veterum monumenta pervolvens, opus denique, quod omnium comparationem vinceret, unde tanquam ex fonte perenni ora doctorum rigantur, composuit, absolvit, & de singulis doctè ac scite explicavit. Cum vero de hujus instituti natura, bonitate, præstantia, moderato usu & studio multa sapienter esset præfatus, fundumque parcemiarum in re ipsa, in Similibus, in animantibus, in personis Deorum, fabularum, comædiarum, historiarum, in gentibus, postremo in officiis indicasset; de locis tamen terrarum, qui uberrimam in hoc genere materiam, & copiam non pœnitendam præbent, omisit dicere. Quare ego nunc commentariis Erasmiânis insitam, & proverbiorum Geographicorum, tum veteri, tum recenti memoria usitatorum, numerum hac occasione percensebo; nonnihil, ut spero, ad industriam tanti viri illustrandam momenti allaturus. Placet autem hac vice duntaxat, ne sine ordine aut certa lege decurrat labor, Lusitaniam, Hispaniam, Galliamque in scenam producere.

Amant Portugallenses *Nobiles de Capite Bone Spei* appellari; siquidem illud Promontorium prætervecti, cum alias anhelarent nobilitatis decus, jam quasi rebus magnis peractis, & littore tam oprati atque auspicati loci, ut navis creditur, potiri, Domini cum excellentiæ nota volunt salutari. (1) Provincia Transagana apud eosdem Lusitanos, quod omnibus terræ proventibus superfluit, *Portugallia Thesaurus frumentarius*; Interamensis propter jucunditatem suam, *voluptas & medullium Portugallia*, audit. De Ulyssipone id vulgo prædicant: *Qui non vidit Lisbonam, non vidit rem bonam*. Eminent enim hæc urbs metropolis inter omnes reliquas regni Lusitanici, cum in ejus sinu, dicente Scaligero, tota India conspiciatur, interiorque magnificentia & amplitudo nulli urbium Europæ cedat.

Jamdudum & pluribus seculis *Hispanorum affectata gravitas* in proverbium abiit, quando superbos mores, elationem animi, odiosam ostentationem, jactantiam molestissimam, paucis, ventosum hominem, describimus. Hæc enim vitia granditate Hispanica contineri, vel inde patebit, quod eadem natio ex iisdem moribus plerumque exosa populis sit exteris. Quo pertinet aliud simile: *Hispanicum est, Hispanicum videtur*, quoties vel de inauditis, vel nondum visis, vel a moribus nostris maxime alienis loquimur. Causam is, qui Hispanorum ritus, consuetudines, mores & vitæ rationes paulum inspexerit, nullo negotio scire poterit. Longis enim parasangis Hispanica ab aliis Europæis differunt. De ipsa Hispania duo potissimum circumferuntur, quorum alterum ex penuria, alterum partim ex penuria, partim ex abundantia oritur. Penuriam hoc ostendit: *Si mundus aliquando igne fatali desagraturus est, flamma ejus, ob defectum pabuli, citius extinguetur*. Constat satis, Hispaniam sylvis carere umbrosis, ideoque & ligna & carbones passim libra appendi solere: ita rara existit lignatio; ita care focus lucens & calida fornax emitur. Abundantiæ una & inopiæ argumentum fit, cum dicunt: *Si Hispania tot hominibus gauderet, quot Gallia, & Gallia tot equis abundaret, quot Hispania: ambo regna forent beata*. Paucitas incolarum Hispaniorum unde ortum duxerit, Hornius demonstrat, nominans primum colonias, quas in Americam & Indiam Orientalem frequentissimas miserint; deinde bella Italica & Belgica, quæ omne juventutis robur exhauserint; tum proscriptiones Judæorum atque Maurorum. (2) Equorum fecunditatem jam suo ævo Justinus in Lusitanis juxta fluvium Tagum, & in Gallicia vicina observavit, eosque sætus uberes ab equabus vento concipi, inter fabulas rerulit. (3) *AGadibus usque; usque ad Gades*; Latini olim dicebant, quotiescunque locum orbis extremum, seu extremos mundi fines significaturi erant. Quippe credebant, illic terrarum terminari tellurem, & solis equos submergi aquis, cælo vesperascente. Unde Juvenalis: Omnibus in terris, quæ sunt a Gadibus usque Auro-
ram

ram & Gangem, pauci dignoscere possunt vera bona. (4) *Funda Baleares, & funditores Baleares*, pro optimis, quondam in summa laude fuerunt; idque nominis ab Insulis Balearibus, quæ hodie Majorca & Minorca, deducunt, quæ vel a Græco βαλεων, quia habitatores earum jecerint funda magnos lapides peritissime omnium; (5) vel a voce Punica appellationem fortiuntur. (6) Murcia amenitas sua nomen *horti deliciarum*; Andalusia sua fertilitas nomen *granarii*; Biscaja copia ferri nomen *officina Vulcani, Armamentarii Maris*, item, *Propugnaculi Castilia* imposuit. De Hispali, urbe principe Andalusia, quod dici solet: *Qui non vidit Sevilla, non vidit mirabilia*; Nec non: *Cui Deus favet, ei dat domum Hispali*, tonforibus quoque notum est. Ejus enim aedes (ut taceam urbis magnificentiam & opulentissimum totius Europæ Emporium) totidem templa, Basilicæ, domusque regiae apparent. (7)

Ad Gallos quod attinet, de his proverbialia vulgari sermone, quæ jam citabo, jaciuntur. *Reges Gallia non moriuntur*. Quod de perpetua successione Regum intelligas, & ne illa immortalitas labefacterur, aut objectionibus sit obnoxia, morituri Regis halitum gens imperii æmula anxie attendit: quo, priore animam efflante, posterior majestatis Gallicæ consors, in camera contigua, illico Rex proclametur, quasique animæ evolanti anima remanens supponatur. *Abbas St. Hilarii Pictavi* (Poitiers) *potest concumbere cum Regina*. Rex ipse innuitur in persona Abbatis, utpote qui inter Canonicos St. Hilarii Abbas cluit, *Lilia non nent*, hoc est, fœminæ in regni Gallici administrationem non admittuntur, idque ex lege Salica, cui, tanquam unico fundamento innititur mæscula Regum Francia successio, jam inde a Pharamundi temporibus, cujus ætas in seculum a Christo nato quantum incidit. (8) Hinc successio monarchica ratione sexus in Franciam seu agnaticam, & Castilianam seu cognaticam distinguitur. (9) In Provinciis Gallicis ager Aurelianensis *granarius*, ob suam feracitatem; Campanensis itidem *granarius & cella* propter vini abundantiam & frumentorum opulentiam; Piccardiensis *horreum Parisense*, in qua terra luxurians tota horrea largo replet fœnore; Turonensis per amœnissimos suos tractus *hortus Gallia*; Burgundicus ex ubertatis dulcedine *conditorium Parisense* vocantur. Secus de Normannis judicant, cum deceptorem, circumscriptorem, mendacem, quique parum religiosa fide promissis stare amet, volunt exprimerere. Dicunt enim: *Normannus est*; quodan & quatenus veritati sit consentaneum, statuere non autem. *Aurum Tolosanum*, idem est, ac res calamitatem exitiabilem secum vehens, res perniciosissima, & possessori plus noxæ, quam lucri afferens. In Gallia Narbonensi Tolosa urbs celebratissima præcis seculis habuit templum sacrosanctum, largissimis thesauris refertum, vicinis maxime donaria ibidem dedicantibus, quæ nemo ausus est attingere. (10) Quare cum Q. Cæpio Consul illud oppidum diripuisset, quisquis ex ea direptione aurum attingit, misero cruciabilique exitu periit. (11) Locum adhuc ostendunt, quo olim lacus fuit, in quem moniti a Sacerdotibus suis projecerunt Teëtosiagi aurum rapinis, ac imprimis e templi Delphici, Duce Brenno, direptione quæsitum, ut averterent a se pestilentiam, qua affligebantur. (12) Belga illud Horatii: Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt, sermone reddituri, dicunt; *Si stultum mittas Montem Pessulanum* (Montpelier) *redux factus, manet taurus*. Floret enim in Monte illo Academia, cujus tum alia studia celebrantur, tum præcipue Medica. (13) *Naviges in Massiliam, πλοῦταις ἐς τὴν ἰσσοαλίαν*, de homine mentis non integræ, qui vero limæ ingenii subjiendus est. Non Massiliam Libycam, aut contendunt Rittershusius, (14) Ludovicus de la Cerda, (15) & Ifacijs, (16) sed Gallicam Erasmus recte intelligit. Illa namque molliis affluebat; hæc studiis elegantioribus, sic, ut Strabonis ævo nobilissimi Romani discendi cupiditate pro Atheniensium peregrinatione Massiliam amplecterentur, (17) laudique duxerit Agricolaë Tacitus, quod sedem & magistram studiorum Massiliam habuit, locum Græca comitate & provinciali parsimonia mistum & bene compositum. (18) *Si quis brevem adumbrationem totius orbis videre velit, nusquam id melius videbit, quam in Lutetia Parisiorum*. Ita magnificentissime laudatur Gallorum urbs, quæ habet, quicquid deli-

FK Ttd 1592

x 2983764

delictiarum orbis habet, quicquid avent oculi, & mens ementis optet: quam non urbibus, sed propter amplitudinem rerumque omnium affluentiam, provincii Franciscus I. Rex Gallia, accensendam putavit. Etiam turres ejus proverbio locum fecere. Sic enim Galli: *Ad perfectionem edis sacra, chorus Bellovaci, dimidium templi subter fornicions Ambiani, facies porte templi Remensis, Campanus Carnuti, & turres Parisorum requiruntur.* Honorem Academicum indigno collatum vulgari lingua efferunt: *Insigne urbis Avarici* (Bourges) gerit. In eo quippe afinus in cathedra exsculptus visitur. Araufion quoniam sola poma Ariaca deesse dicuntur, proverbio jactatur: Araufio caret auriaco, En Orange il n'y a point d'Orange. *Fames Sancerrana*, quae est dirissima, & cum Samaritana, Jerosolymitana, & Saguntina (qua de supra in Hispania mentio fieri poterat) comparanda, a Sancerra in Bituricensi agro originem appellationis traxit, eo quod obfessa ab hostibus, a cibus non humanis ad carnes etiam humanas venit. (19) *Rosores* dicuntur cives Caesaroduni (Tours) quod iudicium nimia, vel saltem effusa comitas ipsis peperit. *Nisi Lutetia habet sui similem, Lugdunum non invenit comitem*, i. e. Lugdunum multis partibus Lutetiae aequiparatur. Vix credo, inquit Sincerus, reperiri urbem tam varia amenitate pollentem. Sive ex imo in superiora & aequalia respicias: sive ex summo inferiora sub- & circumjecta contempleris, oculos animumque expleri nequibus. Magnum est, quod dico, sed audacter tamen assero, aequo commodo loco vix aliam Europae ullam positam esse urbem. Antiquitus tibi ara Lugdunensis erat celebris, & ex eo *Lugdunensis ara*, pro reformidolosa, ponebatur. Nam oratores ad eam certabant ea conditione, ut victus lingua propria, aut spongia madida minimum elueret scripta sua, ni praerferret aut virgis caedi, aut mergi in proxima praeterfluente. *Si Deus habitaret in terra, Biterris* (Beziers) *sedem collocaret.* Scilicet Veneres omnes Cupidinesque cum Gratiarum choro in colle eo, cui imposita est urbs, habitant. *Si Gallia esset ovum, Santonia* (Santonge) *vitellus esse posset.* Quo verbo illius telluris pinguedo notatur. *Ambianum* (Amiens) *occupatum more vulpino, recuperatum more leonino.* Occupabatur stratagemate ab hoste, recipiebatur vi militari a Rege Henrico IV. 1597. *Picquiacum Anglorum Schiboleth* nuncupatur. Etenim vocabulum Piquigny cladem a Gallis passi Angli effari claris literis haud poterant, Pecqueny pronunciantes; sicut in sacra Historia Euphratae ad vadum Jordanis pro Schiboleth profabantur Siboeth. *Si Gallia esset mea, Meris eam consumerem:* Id quod commoditate clarissima hujus urbis fati manifeste probat. Bituriges (Berry) textrinae & negotiationi pannariae magnopere invigilant. Hinc vervecem metropolis in insignibus gestat, & incolae nomen joculariter sunt adepti, *vervecem Biturignum*, seu *de Berry*. Arx Ambasia (Amboise) quia propter aeris salubritatem Rex & regia Domus in ea certo tempore morantur, *praesepe sobolis regia*; Blefae (Blois) propter educatos in eo loco Principes quosdam, *tumulus Principum*; quemadmodum Nannetes (Nantes) largis foli proventibus gaudens, *oculus Britannicus* vocitari consueverunt.

Scholae patriae valedicturi bono cum DEO die craftino, duo discipulorum nostrorum,

I. JOHANNES ERHARTUS MOECKELIUS,

II. DAVID KRAUSIUS, ut specimen aliquod stili suis valedictionibus praermitterent, more in scholis usitato, duo sibi elegerunt proverbialia, quorum sententiam sermone uberiore magis enuclearent. Discedentibus faustos viales apprecabatur indidem Cygnea,

CHRISTIANUS FRIDERICUS EHIUS. Et nos amore nostrorum adducti, vovemus pariter: Vivant discedentes juvenes, floreat, & patriae communi aliquando magno sint emolumento! P. P. Cygnae d. 27. Maji, Anno Chr. 1715.

(1) Curioset Antiquarius. (2) in orbe Pol. p. 59. (3) l. 44. c. 3. (4) Sat. 10. (5) Diod. Sic. l. 5. c. 17. (6) Sam. Bochart. in Chanaan. l. 1. c. 35. Cellarius Geogr. antiqu. p. 160. (7) Quensted. de patr. illustr. p. 4. (8) Horatius in orb. imper. p. 111. (9) Magnif. D. Rechenbergius in Lin. Philol. civ. p. 172. (10) Strabo l. 4. p. 110. (11) Gellius N. A. l. 3. c. 9. Vadianus ad Melant p. 105. (12) Jod. Sincerus Itiner. Gall. p. 183. (13) Tappius in Proverb. Germ. (14) ad Opp. 3. Hall. (15) ad 4. Ann. Virgil. (16) Itiner. Gall. Narb. p. 59. (17) Strabo l. 4. (18) in vita ejus. (19) Sincerus l. c. p. 99.

110

FK.125
65

II d
1592

quod omnia comparatione vincit, unde tandem ex imperantia
doctorum reserata, compendiosa abilitate de huiusmodi
Cum vero de huiusmodi natura, bonitate, utilitate
hio male faciente esse praesens, tantum
hioque in amantibus, in personis Decorum
tum, in gentibus potentem in officio
admirantem in hoc genere in actione

AD
LECTIONES
IM NOSTRORUM,
MINATORUM,
CRASTINO,
AM MATUTINAM,
IN
RIO MAJORI,
SOLENNI
BENDAS,
DNN. INSPECTO-
OS, FAUTORE Sque
JUVENTUTIS
MANTER
VIVITAT
ANDREAS Binhold / R.

graphica in
spania Galliaqzeta

BIBLIOTHECA
MONICRAVIANA

REPERTORIUM
WALLE
ISABELE